

NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH

dla obszarów specjalnej ochrony (OSO),
proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (pOZW),
obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) oraz
specjalnych obszarów ochrony (SOO)

OBSZAR PLH100008
NAZWA OBSZARU Dolina Środkowej Pilicy

ZAWARTOŚĆ

- [1. IDENTYFIKACJA OBSZARU](#)
- [2. POŁOŻENIE OBSZARU](#)
- [3. INFORMACJE PRZYRODNICZE](#)
- [4. OPIS OBSZARU](#)
- [5. STATUS OCHRONY OBSZARU](#)
- [6. POWIĄZANIA OBSZARU](#)
- [7. MAPA OBSZARU](#)

1. IDENTYFIKACJA OBSZARU

1.1. Typ B	1.2. Kod obszaru PLH100008	Powrót
---------------	-------------------------------	------------------------

1.3. Nazwa obszaru

Dolina Środkowej Pilicy

1.4. Data opracowania 2004-08	1.5. Data aktualizacji 2025-02
----------------------------------	-----------------------------------

1.6. Instytucja lub osoba przygotowująca wniosek:

Nazwisko/Organizacja: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
Adres: Polska Al. Jerozolimskie 136 Warszawa 02-305
Adres e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl

Data zaproponowania obszaru jako OZW:	2006-09
Data zatwierdzenia obszaru jako OZW(*):	2009-02
Data objęcia obszaru ochroną SOO:	2023-06
Krajowe odniesienie prawne dla formy ochrony SOO:	rozp. MKiŚ z dn. 3 kwietnia 2023 r. w spr. soo Dolina Środkowej Pilicy (PLH100008)

2. POŁOŻENIE OBSZARU

[Powrót](#)

2.1. Położenie centralnego punktu [wartości dziesiętne stopni]:

Długość geograficzna
19.9128

Szerokość geograficzna
51.2173

2.2. Powierzchnia [ha]:

3787.43

2.3. Obszar morski [%]

0.0

2.5. Kod i nazwa regionu administracyjnego

Kod poziomu NUTS 2   Nazwa regionu

PL11	Łódzkie
------	---------

2.6. Region biogeograficzny

Kontynentalny (100.0
%)

3. INFORMACJE PRZYRODNICZE

[Powrót](#)

3.1. Typy siedlisk przyrodniczych występujących na terenie obszaru i ocena znaczenia obszaru dla tych siedlisk:

Typy siedlisk wymienione w załączniku I						Ocena obszaru			
Kod	PF	NP	Pokrycie [ha]	Jaskinie [liczba]	Jakość danych	A B C D	A B C		
						Reprezentatywność	Powierzchnia względna	Stan zachowania	Ocena ogólna
2330			1.48		G	C	C	B	C
3150			31.53		G	B	C	B	B
3270			3.27		G	C	C	B	B
4030			0.59		G	C	C	B	C
6120			1.37		G	C	C	B	C
6210			0.32		M	C	C	B	C
6230			0.06		M	C	C	C	C
6430			1.91		G	C	C	B	B
6510			8.5		G	C	C	B	C
7140			1.56		G	C	C	C	C
9170			2.05		G	C	C	C	C
91D0			8.02		G	B	C	B	B
91E0			101.81		G	B	C	B	B
91F0			8.5		G	C	C	C	C
91T0			0.99		G	D			

- PF: dla typów siedlisk, do których mogą odnosić się zarówno formy priorytetowe, jak i niepriorytetowe (6210, 7130, 9430) należy wpisać „x” w kolumnie PF celem wskazania formy priorytetowej.

Gatunek					Populacja na obszarze			Motywacja								
Grupa	KOD	Nazwa naukowa	S	NP	Wielkość		Jednostka	Kategoria	Gatunki wymienione w załączniku		Inne kategorie					
					Min	Maks			C R V P	IV	V	A	B	C	D	
P		Andromeda polifolia						R								X
F	5085	Barbus barbus						P		X						
P		Dactylorhiza majalis						R								X
P		Epipactis helleborine						R								X
P		Ledum palustre						R								X
P		Lycopodium annotinum						R								X
P		Lycopodium clavatum						R								X
P		Menyanthes trifoliata						R								X
P		Nuphar lutea						C								X
P		Nymphaea alba						R								X
P		Oxycoccus palustris						R								X
A		Pelophylax lessonae						R	X							X
P		Polypodium vulgare						R								X
A		Rana arvalis						R	X							X
P		Senecio paludosus						R								X
P		Stratiotes aloides						R								X

- Grupa: A = płazy, B = ptaki, F = ryby, Fu = grzyby, I = bezkręgowce, L = porosty, M = ssaki, P = rośliny, R = gady.
- KOD: w odniesieniu do ptaków z gatunków wymienionych w załączniku IV i V należy zastosować nazwę naukową oraz kod podany na portalu referencyjnym.
- S: jeśli dane o gatunku mają charakter poufny i nie mogą być udostępnione publicznie, należy wpisać „tak”.
- NP: jeśli dany gatunek nie występuje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Jednostka: i = osobniki pojedyncze, p = pary lub inne jednostki Według standardowego Wykazu jednostek i kodów zgodnego ze sprawozdawczością na podstawie art. 12 i 17 (zob. [portal referencyjny](#)).
- Kategoria: kategorie liczebności (kategoria): C = powszechne, R = rzadkie, V = bardzo rzadkie, P = występuje.
- Kategorie motywacji: IV, V: gatunki z załączników do dyrektywy siedliskowej, A: dane z Krajowej Czerwonej Listy; B: gatunki endemiczne; C: konwencje międzynarodowe; D: inne powody

4. OPIS OBSZARU

4.1. Ogólna charakterystyka obszaru

[Powrót](#)

Klasa siedliska przyrodniczego	Pokrycie [%]
N10	29.42

N16	14.37
N19	4.41
N23	0.5
N17	29.29
N12	22.0
Ogółem pokrycia siedliska przyrodniczego	100

Dodatkowa charakterystyka obszaru:

Położenie, powierzchnia

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Dolina Środkowej Pilicy PLH100008 położony jest w całości na terenie województwa łódzkiego, na terenie powiatów: piotrkowskiego - Gminy Sulejów, Aleksandrów, Ręczno oraz radomszczańskiego - Gmina Przedbórz. Obszar zajmuje powierzchnię 3787,4 ha. Obejmuje 40-sto kilometrowy odcinek środkowej Pilicy (około 1/8 całkowitej długości rzeki), położony jest w większości w regionie Doliny Sulejowskiej, pomiędzy Wzgórzami Radomszczańskimi, Równiną Piotrkowską (na zachodzie) i Wzgórzami Opoczyńskimi (na wschodzie).

Średnia wysokość obszaru wynosi 180 m n.p.m. Obszar położony jest w całości w regionie administracyjnym Piotrkowskim PL115, w kontynentalnym regionie biogeograficznym.

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski (Kondracki 2009) opisywany obiekt leży w obrębie mezoregionów Wzgórz Radomszczańskie oraz Niecka Włoszczowska. Mezoregiony te wchodzi w skład makroregionu Wyżyny Przedborskiej, która należy do podprowincji Wyżyny Małopolskiej.

Podział geobotaniczny Polski J. Matuszkiewicza (2008) lokuje opisywany obszar w Prowincji środkowoeuropejskiej, w Dziale Wyżyn Południowopolskich, w granicach dwóch krain: Krainy Wysoczyzn Łódzko-Wieluńskich oraz Krainy Wyżyn środkowomałopolskich. W obrębie tych krain wyróżnia się jednostki niższego rzędu, wobec czego obszar Doliny środkowej Pilicy można przypisać do okręgów: Pasma Małopolsko-Przedborskiego, Wzgórz Opoczyńsko-Łopuszańskich (w obrębie Krainy Wyżyn środkowomałopolskich) oraz Tomaszowsko-Pajęczańskiego (w obrębie Krainy Wysoczyzn Łódzko-Wieluńskich). W okolicach Przedborza obszar plasuje się w podokręgu Przedborskim, następnie przechodzi do podokręgu Skotnickiego, a w okolicach Sulejowa przebiega na granicy podokręgów Lubieńskiego i Opoczyńsko-Sulejowskiego. Potencjalną roślinnością naturalną dla tego obszaru są bory mieszane, a na żyzniejszym podłożu - grądy odmiany subkontynentalnej. Dna dolin stanowią siedlisko właściwe łągom.

Geologia

Obszar Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy leży w przejściowej strefie krajobrazów nizinnych i wyżynnych. W związku z tym, cechuje się bogatą i zróżnicowaną rzeźbą terenu. Tworzą ją czwartorzędowe utwory polodowcowe (piaski, gliny zwałowe), osady fluwialne w dolinie Pilicy oraz wychodnie skał mezozoicznych. Dzisiejszy krajobraz obszaru ukształtowała zarówno budowa geologiczna, działalność łądolodu skandynawskiego oraz rzeki, jak i gospodarka człowieka (przemysł wydobywczy, rolnictwo).

Gleby

Na terenie Obszaru przeważają gleby bielicoziemne (bielicowe, bielice, rdzawe), w mniejszym stopniu zaś brunatnoziemne (brunatne właściwe, płowe). W najbliższym sąsiedztwie samej rzeki występują gleby napływowe aluwialne (np. mady rzeczne) oraz hydrogeniczne (bagienne i pobagienne). Zmiany w odczynie, zasobności i żyzności gleb mają związek ze zmianami zachodzącymi w klimacie i szacie roślinnej. Procesy erozyjne, emisja gazów i płynów istotnie wpływają na środowisko glebowe. Decydujący wpływ na jakość gleb wywiera budowa geologiczna warstw powierzchniowych.

Hydrologia

Główną osią hydrologiczną obszaru jest rzeka Pilica. Jest ona najdłuższym lewym dopływem Wisły. Jej krasowe źródła znajdują się w okolicach miasta Pilica na wysokości 350 m n.p.m., ujście do Wisły zaś - w okolicach wsi Mniszew (96 m n.p.m.). Łączna długość rzeki wynosi 319 km, a powierzchnia dorzecza 9 273 km².

Wody Pilicy są stosunkowo czyste. Rzeka jest nieuregulowana, ma naturalny charakter - występują nań liczne meandry i starorzecza. Pewne fragmenty obszaru są regularnie zalewane.

Rzekami odwadniającymi omawiany teren są Pilica i jej dopływy.

Klimat

Teren położony jest na obszarze pozostającym pod wpływem zarówno wilgotnych mas powietrza znad Oceanu Atlantyckiego, jak i suchych mas z głębi kontynentu euroazjatyckiego. Latem przeważają masy powietrza polarno-morskiego, które napływają z zachodu lub północnego zachodu, zimą natomiast masy powietrza polarno-kontynentalnego, napływające ze wschodu. Ścieranie się mas powietrza nad obszarem powoduje przejściowy charakter klimatu, którego cechą charakterystyczną jest duża zmienność warunków pogodowych. Przeważają tu wiatry z zachodu i z południowego zachodu. Obszar ten charakteryzuje się średnią roczną temperaturą powietrza 7,8C, temperaturą najzimniejszego miesiąca (styczeń) 1,9C oraz temperaturą najcieplejszego miesiąca (lipiec) 17,9C. Średnia wielkość opadów wynosi 590 mm/rok - najwyższe opady występują w miesiącach letnich (czerwiec-sierpień), a najniższe w miesiącach zimowych. Czas trwania okresu wegetacyjnego (liczba dni ze średnią temperaturą dobową nie jest mniejsza niż 5oC) mieści się w przedziale 200-210 dni.

Struktura krajobrazu, walory przyrodnicze

Obszar obejmuje i ochrania jeden z najcenniejszych fragmentów Pilicy, w jej środkowym odcinku od okolic Sulejowa po okolice Przedborza. Na terenie obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Dolina Środkowej Pilicy PLH100008 znajduje się fragment najlepiej zachowanego, nieuregulowanego koryta Pilicy charakteryzujący się licznymi, naturalnymi i malowniczymi meandrami. Blisko 20% powierzchni obszaru zajmują lasy łąkowe. Jest to dość istotna enklawa stosunkowo naturalnej roślinności w mocno przekształconej i ubogiej przyrodniczo Centralnej Polsce.

Wśród siedlisk przeważają siedliska leśne (46% pokrycia siedlisk). Spośród nich największą powierzchnię zajmują lasy iglaste (29%). Lasy liściaste to 13%, a lasy mieszane 4% pokrycia siedlisk. Siedliska rolnicze zajmują 24% pokrycia siedlisk. W strukturze własnościowej dominują lasy Skarbu Państwa w zarządzie lasów państwowych. Stanowią one 88% powierzchni wszystkich lasów. Administracyjnie należą one do czterech nadleśnictw: Piotrków, Smardzewice i Przedbórz.

Do najcenniejszych obszarów wodnotorfowiskowych na terenie obszaru należą:

- Zespół starorzeczy w dolinie Pilicy - na odcinku od Sulejowa do miejscowości Skotniki, znajduje się około 70 starorzeczy ze stale utrzymującym się lustrem wody oraz liczne starorzecza wypłycone, w których woda stagnuje tylko okresowo. W obiektach tych znalazło schronienie około 40 zespołów i zbiorowisk roślinnych związanych z siedliskami podmokłymi. Starorzecza są jedyną ostoją dla wielu gatunków wilgociolubnych i stanowią najcenniejszy składnik krajobrazu doliny rzeki Pilicy.

- Torfowiska pomiędzy Stanisławowem i Justynowem - jest to rozległy zespół torfowisk leżący u podnóża skarpy doliny Pilicy. Cechuje je bogata, zróżnicowana szata roślinna.

Korytarze ekologiczne

Rzeka Pilica oraz jej dopływy, znajdujące się na terenie Obszaru, stanowią wyjątkowo efektywne korytarze ekologiczne. Dolina rzeki Pilicy zapewnia połączenie obszaru z doliną Warty, będącą korytarzem ekologicznym o randze krajowej.

Korytarze ekologiczne nie są prawną formą ochrony przyrody. Celem wyznaczenia sieci korytarzy ekologicznych jest przeciwdziałanie izolacji najcenniejszych przyrodniczo obszarów, a tym samym umożliwienie migracji zwierząt i roślin w skali Polski i Europy, oraz ochrona i odbudowa bioróżnorodności zarówno na obszarach Natura 2000, jak i innych terenach o dużej wartości przyrodniczej. Tylko spójny system ekologiczny może umożliwić przemieszczanie się fauny i flory i spełnić zadania zawarte w zasadzie zrównoważonego rozwoju. Korytarze ekologiczne w wielu miejscach wymagają przeprowadzenia czynnych zabiegów ochronnych, szczególnie zalesień, aby odzyskać drożność poszczególnych odcinków.

Istniejące formy ochrony przyrody

Około połowa powierzchni obszaru (45,4%) znajduje się w granicach Sulejowskiego Parku Krajobrazowego zajmującego obszar 17 030 ha. Wchodzi on w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego. Park ten, na powierzchni pokrywającej się z obszarem Natura 2000, chroni krajobraz nadrzeczny Pilicy, która jest niezastąpionym refugium faunistycznymi oraz florystycznymi. Pozornie nizinne tereny poprzecinane są dolinami i wąwozami przez co mają charakter pagórkowaty z wyraźnymi obniżeniami dna dolin oraz wzniesionymi brzegami odsłaniającymi widoki na otaczające tereny.

Na obszarze Natura 2000 położony jest Pilczański Obszar Chronionego Krajobrazu, który obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowych dla możliwości zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, a także pełniących funkcję

korytarzy ekologicznych.

Oprócz wyżej wymienionych form ochrony przyrody, na terenie obszaru Natura 2000 Dolina środkowej Pilicy znajdują się liczne pomniki przyrody (m.in. drzewa) oraz użytki ekologiczne (najczęściej są to starorzecza). Do obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy, bezpośrednio przylegają dwa inne obszary mające znaczenie dla Wspólnoty – Dolina Czarnej PLH260015 (obszar obejmuje dolinę Czarnej Koneckiej (Malenieckiej) od źródeł do ujścia, z kilkoma dopływami i z przylegającymi do niej kompleksami łąk i stawów, oraz lasami) oraz Dolina Górnej Pilicy PLH260018 (obszar obejmuje dolinę górnej Pilicy, jej niektóre dopływy (np. Zwlecza, Jeżówka), oraz obszary w najbliższym sąsiedztwie dolin rzecznych).

4.2. Jakość i znaczenie

W Obszarze Doliny Środkowej Pilicy stwierdzono występowanie 15 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, pokrywających ok. 5 % powierzchni obszaru, z których najważniejszymi są bez wątpienia: starorzecza ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion* (3150), zalewane muliste brzozy rzek (3270), ziołorośla nadrzeczne (6430) oraz łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (91E0). Siedliska te związane są ściśle z ekosystemem rzeki i doliny rzecznej, dla których zachowania obszar ten ma bardzo istotne znaczenie.

2330 Wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi

Procent pokrycia – 0,04 %

Powierzchnię muraw napiaskowych (1,48 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi są rzadkim typem siedliska przyrodniczego na opisywanym obszarze. Zbiorowiska muraw kształtują się na odsłoniętych piaszczystych wydmach, w niewielkich enklawach wśród borów lub użytkach rolnych. Dominującym gatunkiem występującym na murawach jest szczotlika siwa (*Corynephorus canescens*).

Względna powierzchnia – C

W obszarze wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi zajmują zaledwie 1,48 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska na poziomie runa jest prawidłowa. Krzewy i podrost drzew jest nadmierny i osiąga 30 %.

Stopień zachowania struktury oceniono na II – dobrze zachowany.

Stopień zachowania funkcji – średni

Procesy sukcesyjne zachodzące na wydmach (głównie rozwój drzew i podrostów drzew i krzewów) są w chwili obecnej zauważalne oraz wydaje się, że w najbliższych latach ich intensywność może się zwiększyć.

Perspektywy zachowania funkcji nie są zadowalające.

Możliwość renaturyzacji – łatwa

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Usuwanie krzewów i podrostów drzew jest stosunkowo łatwym i tanim zabiegiem ochrony czynnej.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na niewielką powierzchnię tego siedliska przyrodniczego w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju jako znaczące.

3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*

Procent pokrycia – 0,83 %

Powierzchnię starorzeczy (31,53 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - B

Na opisywanym obszarze występuje duże zróżnicowanie starorzeczy ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*. Są to zbiorniki wodne w różnej fazie rozwoju, zarówno bardzo dobrze zachowane, z otwartym lustrem wody i reprezentatywną florą i roślinnością, jak i silnie zarastające. Wśród występujących roślin w starorzeczach na uwagę zasługują grzybienie białe (*Nymphaea alba*), grążele żółte (*Nuphar lutea*) oraz osoka aloesowata (*Stratiotes aloides*).

Względna powierzchnia – C

W obszarze starorzecza zajmują powierzchnię 31,53 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska jest prawidłowa. Proces zarastania starorzeczy w obszarze jest umiarkowany.

Charakterystyczna kombinacja zbiorowisk roślinnych w starorzeczach jest typowa. Stopień zachowania struktury oceniono na II – dobrze zachowany.

Stopień zachowania funkcji – dobrze zachowana

Procesy sukcesyjne (powodujące zarastanie starorzeczy) są ogólnie zauważalne, jednak ich intensywność nie jest duża. Perspektywy zachowania funkcji są dobre.

Możliwość renaturyzacji – trudna

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Odtwarzanie starorzeczy wydaje się trudnym oraz kosztownym zadaniem. Pośrednim i najbardziej skutecznym działaniem jest utrzymanie naturalnego charakteru rzeki oraz zachodzących w niej procesów.

Ocena znaczenia obszaru – B

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na stosunkowo dużą powierzchnię tego siedliska przyrodniczego oraz jego dobry stan zachowania w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju jako dobre.

3270 Zalewane muliste brzegi rzek

Procent pokrycia – 0,09 %

Powierzchnię zalewanych mulistych brzegów rzek (3,25 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Na brzegach środkowego fragmentu doliny Pilicy siedlisko zalewanych mulistych brzegów rzek występuje dość często. Stanowiska tego siedliska charakteryzują się niewielką powierzchnią oraz ubogą szatą roślinną, obejmującą pionierskie zbiorowiska roślin jednorocznych (terofitów), na mulistych, wysychających latem brzegach wód. Stanowiska w Dolinie Środkowej Pilicy nie posiadają pełnego i typowego składu gatunków reprezentatywnych.

Względna powierzchnia – C

W obszarze zalewane muliste brzegi rzek zajmują powierzchnię 3,25 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska, obejmująca runo zielne, jest prawidłowa. Pokrycie roślin zielnych jest niewielkie (ok. 30%). Stopień zachowania struktury oceniono na II – dobrze zachowany.

Stopień zachowania funkcji – dobrze zachowana

Procesy sukcesyjne (powodujące zarastanie mulistych brzegów rzek) są zauważalne, jednak ich intensywność nie jest duża. Ze względu na stosunkowo naturalny charakter rzeki Pilicy na omawianym odcinku perspektywy zachowania funkcji są dobre.

Możliwość renaturyzacji – trudna bądź niemożliwe

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Odtwarzanie zalewanych mulistych brzegów rzek wydaje się trudnym oraz kosztownym zadaniem ze względu na bardzo dynamiczny charakter omawianego siedliska.

Pośrednim i najbardziej skutecznym działaniem jest utrzymanie naturalnego charakteru rzeki oraz zachodzących w niej procesów.

Ocena znaczenia obszaru – B

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na stosunkowo dużą liczbę stanowisk tego siedliska przyrodniczego oraz jego dobry stan zachowania w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju jako dobre.

4030 Suche wrzosowiska (Calluno-Genistion, Pohlio-Callunion, Calluno-Arctostaphylion)

Procent pokrycia – 0,02 %

Powierzchnię suchych wrzosowisk (0,59 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Suche wrzosowiska są rzadkim typem siedliska na opisywanym obszarze. Występują pod liniami energetycznymi w lasach oraz nad stromym zboczem doliny Pilicy w południowej części obszaru, gdzie rozwój lasu jest utrudniony poprzez podcinanie brzegów rzeki przez wody rzeczne. Siedlisko to jest najprawdopodobniej w całości pochodzenia antropogenicznego. Dominującym gatunkiem na tym siedlisku jest wrzos zwyczajny (*Calluna vulgaris*).

Względna powierzchnia – C

W obszarze suche wrzosowiska zajmują powierzchnię 0,59 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska, obejmująca runo zielne oraz mszysto-porostowe, jest prawidłowa. Pojawiające się pojedyncze drzewa oraz krzewy osiągają niewielkie zwarcie (ok. 20-30%). Stopień zachowania struktury oceniono na II – dobrze zachowany.

Stopień zachowania funkcji – dobrze zachowana

Procesy sukcesyjne (głównie rozwój drzew i podrostów drzew i krzewów) są zauważalne, jednak ich intensywność nie jest w chwili obecnej duża. Perspektywy zachowania funkcji nie są jednak zadowalające, szczególnie jeśli suche wrzosowiska nie będą utrzymywane antropogenicznie.

Możliwość renaturyzacji – łatwa

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Usuwanie drzew i krzewów oraz podrostów drzew jest stosunkowo łatwym i tanim zabiegiem ochrony czynnej.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na niewielką powierzchnię i liczbę stanowisk tego siedliska przyrodniczego w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

6120 Ciepłolubne śródłądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*)

Procent pokrycia – 0,04 %

Powierzchnię ciepłolubnych muraw napiaskowych (1,37 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Ciepłolubne, śródłądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*) w opisywanym fragmencie doliny rzeki Pilicy występują dość rzadko. Zlokalizowane są w suchych miejscach, na obrzeżach doliny rzecznej i na niewielkich wyniesieniach terenu, często jako enklawy wśród łąk świeżych. Wśród występujących roślin na uwagę zasługują: goździk kartuzek (*Dianthus carthusianorum*), goździk kropkowany (*Dianthus deltooides*), zawciąg pospolity (*Armeria elongata*) i kocanki piaskowe (*Helichrysum arenarium*). Skład florystyczny muraw nie prezentuje jednak typowego charakteru tego siedliska.

Względna powierzchnia – C

W obszarze ciepłolubne murawy zajmują powierzchnię 1,37 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska, obejmująca przede wszystkim runo zielne, jest prawidłowa. Pojawiające się pojedyncze drzewa oraz krzewy osiągają na jednym stanowisku dość duże zwarcie (ok. 30-40%), na pozostałych stanowiskach rozwój drzew i krzewów jest znikomy. Stopień zachowania struktury oceniono na II – dobrze zachowany.

Stopień zachowania funkcji – dobrze zachowana

Procesy sukcesyjne (głównie rozwój drzew i podrostów drzew i krzewów) są zauważalne, jednak ich intensywność nie jest w chwili obecnej duża na znacznej większości stanowisk (poza jednym stanowiskiem). Perspektywy zachowania funkcji nie są jednak zadowalające, szczególnie jeśli ciepłolubne murawy napiaskowe nie będą utrzymywane przez człowieka poprzez wypas lub koszenie.

Możliwość renaturyzacji – łatwa

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Usuwanie drzew i krzewów oraz podrostów drzew jest stosunkowo łatwym i tanim zabiegiem ochrony czynnej.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na niewielką powierzchnię, liczbę stanowisk oraz charakter tego siedliska przyrodniczego w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

6210 Murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea*)

Procent pokrycia – 0,01 %

Powierzchnię muraw kserotermicznych (0,32 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Murawy kserotermiczne są bardzo rzadkim typem siedliska w opisywanym fragmencie doliny rzeki Pilicy. Murawy tego typu występują na stromym zboczu doliny Pilicy o wystawie południowej lub

południowo-zachodniej w środkowej części obszaru. Skład florystyczny jedyne stanowiska murawy nie jest pełny oraz typowy.

Względna powierzchnia – C

W obszarze murawy kserotermiczne zajmują powierzchnię 0,32 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska, obejmująca przede wszystkim runo zielne, jest prawidłowa. Pojawiające się pojedyncze drzewa oraz krzewy osiągają na jedynym stanowisku murawy niewielkie zwarcie (ok. 20 %). Stopień zachowania struktury oceniono na II – dobrze zachowany.

Stopień zachowania funkcji – dobrze zachowana

Procesy sukcesyjne (głównie rozwój drzew i podrostów drzew i krzewów) są zauważalne, jednak ich intensywność nie jest w chwili obecnej duża. Perspektywy zachowania funkcji nie są jednak zadowalające, szczególnie jeśli stwierdzona murawa kserotermiczna nie będzie utrzymywana przez człowieka poprzez wypas lub koszenie.

Możliwość renaturyzacji – łatwa

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Usuwanie drzew i krzewów oraz podrostów drzew jest stosunkowo łatwym i tanim zabiegiem ochrony czynnej.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na niewielką powierzchnię, liczbę stanowisk oraz charakter tego siedliska przyrodniczego w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion – płaty bogate florystycznie)

Procent pokrycia – 0,002 %

Powierzchnię muraw bliźniczkowych (0,06 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Bogate florystycznie murawy bliźniczkowe (Nardion) są bardzo rzadko spotykane w opisywanym obszarze. Jedyne stanowisko tego siedliska zajmuje niewielką powierzchnię wśród użytków zielonych, w kompleksie przestrzennym z wilgotnymi łąkami. Płat siedliska w opisywanym fragmencie doliny rzeki Pilicy charakteryzuje się zubożonym składem florystycznym.

Względna powierzchnia – C

W obszarze murawy bliźniczkowe zajmują powierzchnię 0,06 ha.

Stan zachowania – C

Stopień zachowania struktury – średnio zachowana

Struktura siedliska, obejmująca przede wszystkim runo zielne, jest uproszczona, jednowarstwowa i zdominowana przez jeden gatunek – bliźniczkę psią trawkę (*Nardus stricta*).

Stopień zachowania funkcji – dobre perspektywy

Procesy sukcesyjne (głównie rozwój drzew i podrostów drzew i krzewów) są znikome. Perspektywy zachowania funkcji są dobre, jeśli opisywana murawa bliźniczkowa będzie utrzymywana przez człowieka poprzez wypas lub koszenie.

Możliwość renaturyzacji – łatwa

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Usuwanie drzew i krzewów oraz podrostów drzew jest stosunkowo łatwym i tanim zabiegiem ochrony czynnej.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na niewielką powierzchnię, liczbę stanowisk oraz charakter tego siedliska przyrodniczego w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

6430 Ziółorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziółorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*)

Procent pokrycia – 0,05 %

Powierzchnię ziółorośli nadrzecznych (1,9 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Ziółorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*) na opisywanym obszarze występują dość często na brzegach doliny Pilicy. Zbiorowiska ziółoroślowe reprezentatywne dla tego siedliska zachowane są fragmentarycznie. Dominującymi gatunkami w tych zbiorowiskach są: chmiel zwyczajny (*Humulus lupulus*)

oraz kielisznik zaroślowy (*Calystegia sepium*).

Względna powierzchnia – C

W obszarze ziołorośla nadrzeczne zajmują powierzchnię 1,9 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska, obejmująca głównie rośliny pnące, jest prawidłowa choć uproszczona. Zbiorowiska ziołoroślowe rozwinięte są fragmentarycznie, a skład florystyczny ziołorośli jest zubożony.

Stopień zachowania funkcji – dobrze zachowana

Procesy sukcesyjne (powodujące zarastanie ziołorośli nadrzecznych) są zauważalne, jednak ich intensywność nie jest duża. Ze względu na stosunkowo naturalny charakter rzeki Pilicy na omawianym odcinku perspektywy zachowania funkcji są dobre.

Możliwość renaturyzacji – trudna

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Odtwarzanie ziołorośli nadrzecznych wydaje się trudnym oraz kosztownym zadaniem. Pośrednim i najbardziej skutecznym działaniem jest utrzymanie naturalnego charakteru rzeki oraz zachodzących w niej procesów.

Ocena znaczenia obszaru – B

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na stosunkowo dużą liczbę stanowisk tego siedliska przyrodniczego oraz jego dobry stan zachowania w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju jako dobre.

6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)

Procent pokrycia – 0,22 %

Powierzchnię łąk świeżych (8,5ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Niżowe łąki świeże użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) w opisywanym fragmencie doliny rzeki Pilicy występują dość często. Brak jest jednak dobrze zachowanych płatów tego siedliska, które w wielu miejscach są zubożone i mocno przekształcone.

Względna powierzchnia – C

W obszarze łąki świeże zajmują powierzchnię 8,5 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana

Struktura siedliska, obejmująca przede wszystkim runo zielne, jest prawidłowa choć skład florystyczny łąk świeżych nie jest typowy i brak jest wielu gatunków reprezentatywnych dla tego siedliska.

Stopień zachowania funkcji – dobre perspektywy

Procesy sukcesyjne (głównie rozwój drzew i podrostów drzew i krzewów) są znikome. Perspektywy zachowania funkcji są dobre, jeśli łąki świeże w obszarze będą utrzymywane poprzez ich regularne koszenie.

Możliwość renaturyzacji – łatwa

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Usuwanie drzew i krzewów oraz podrostów drzew jest stosunkowo łatwym i tanim zabiegiem ochrony czynnej.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na nietypowy charakter łąk świeżych oraz ich silne przekształcenie w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzeria-Caricetea nigrae*)

Procent pokrycia – 0,04 %

Powierzchnię torfowisk przejściowych (1,56 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Torfowiska przejściowe są dość rzadkim typem siedliska w opisywanym obszarze. Siedlisko to wykształcone jest fragmentarycznie i charakteryzuje się zubożonym składem florystycznym. Występujące w obszarze torfowiska przejściowe stopniowo zarastają.

Względna powierzchnia – C

W obszarze torfowiska przejściowe zajmują powierzchnię 1,56 ha.

Stan zachowania – C

Stopień zachowania struktury – średnio zachowana

Struktura siedliska, obejmująca głównie rośliny torfowiskowe, jest prawidłowa choć uproszczona. Torfowiska przejściowe w obszarze rozwinięte są fragmentarycznie, a ich skład florystyczny jest zubożony.

Stopień zachowania funkcji – średnie perspektywy

Procesy sukcesyjne (powodujące zarastanie torfowisk przejściowych) są zauważalne i przejawiają się nadmiernym rozwojem drzew i krzewów na torfowisku. Perspektywy zachowania funkcji są średnie, jeśli nie zostaną wykonane zabiegi ochrony czynnej, ograniczające rozwój drzew i krzewów na torfowisku oraz utrzymujące odpowiedni stan stosunków hydrologicznych w tych miejscach.

Możliwość renaturyzacji – możliwa

Głównym zagrożeniem są procesy sukcesyjne. Odtwarzanie torfowisk przejściowych jest możliwym, choć dość trudnym i kosztownym zadaniem. Pośrednim i najbardziej skutecznym działaniem jest utrzymanie właściwych warunków hydrologicznych w dolinie rzecznej, a szczególnie w najbliższym otoczeniu torfowiska.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na niewielką powierzchnię i liczbę stanowisk tego siedliska przyrodniczego oraz jego średni stan zachowania w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum)

Procent pokrycia – 0,05 %

Powierzchnię grądów (2,05 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Siedlisko grądu subkontynentalnego (Tilio-Carpinetum) jest rzadko spotykane w opisywanym fragmencie doliny rzeki Pilicy. Zbiorowiska roślinne reprezentatywne dla tego siedliska są mocno przekształcone, głównie przez nadmierny udział sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*) w drzewostanie.

Względna powierzchnia – C

W obszarze grądy zajmują powierzchnię 2,05 ha.

Stan zachowania – C

Stopień zachowania struktury – średnio zachowana

Struktura siedliska grądów jest zaburzona poprzez nadmierny udział sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*), powodującej zakwaszenie siedliska oraz zmiany składu gatunkowego runa zielnego oraz drzewostanu.

Stopień zachowania funkcji – dobre perspektywy

Procesy regeneracyjne są zauważalne w siedlisku grądów w obszarze. Perspektywy zachowania funkcji są dobre, jeśli nadmierny udział sosny w drzewostanie będzie ograniczany.

Możliwość renaturyzacji – możliwa

Głównym zagrożeniem są procesy degeneracyjne, przejawiające się zmianami składu gatunkowego runa i drzewostanu grądów, a spowodowane nadmiernym udziałem sosny w drzewostanie. Renaturyzacja siedliska jest możliwa, jeśli udział sosny w grądach będzie ograniczany.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na zniekształcony charakter grądów w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

91D0 Bory i lasy bagienne

Procent pokrycia – 0,21 %

Powierzchnię borów bagiennych (8,02 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - B

Bory bagienne są rzadkim typem siedliska w opisywanym obszarze. Wykształcają się na obrzeżach doliny rzecznej. W drzewostanie boru bagiennego głównym gatunkiem jest sosna zwyczajna (*Pinus sylvestris*). W runie zielnym na uwagę zasługują takie gatunki jak: bagno zwyczajne (*Ledum palustre*), żurawina błotna (*Oxycoccus palustris*), mchy torfowce (*Sphagnum* sp.).

Względna powierzchnia – C

W obszarze bory bagienne zajmują powierzchnię 8,02ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana

Struktura siedliska, obejmująca głównie rośliny bagienne runa oraz skład drzewostanu, jest prawidłowa. Bory bagienne w obszarze rozwinięte są fragmentarycznie na obrzeżach doliny rzecznej.

Stopień zachowania funkcji – dobre perspektywy

Perspektywy zachowania funkcji są dobre, jeśli w borze bagiennym utrzymane zostaną odpowiednie warunki hydrologiczne.

Możliwość renaturyzacji – możliwa

Głównym zagrożeniem jest przesuszenie boru bagiennego oraz procesy eutrofizacji. Odtwarzanie boru bagiennego jest możliwym, choć dość trudnym i kosztownym zadaniem. Pośrednim i najbardziej skutecznym działaniem jest utrzymanie właściwych warunków hydrologicznych w dolinie rzecznej, a szczególnie w najbliższym otoczeniu boru bagiennego.

Ocena znaczenia obszaru – B

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na typowy charakter tego siedliska przyrodniczego oraz jego dobry stan zachowania w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju jako dobre.

91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinosa-incanae*, olsy źródliskowe)

Procent pokrycia – 2,69 %

Powierzchnię łęgów (101,81 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - B

Łęgi wierzbowe i olszowe są dość często spotykane w opisywanym obszarze. Występują wzdłuż całego fragmentu rzeki Pilicy w postaci mniejszych i większych płatów siedliska. W drzewostanie dominuje olsza czarna (*Alnus glutinosa*) lub wierzba biała (*Salix alba*) i krucha (*S. fragilis*). Runo zielne wykształcone jest typowo. W łęgach wierzbowych i olszowych na opisywanym obszarze zauważalna jest obecność gatunków obcych, głównie klonu jesionolistnego (*Acer negundo*).

Względna powierzchnia – C

W obszarze łęgi zajmują powierzchnię 101,81 ha.

Stan zachowania – B

Stopień zachowania struktury – dobrze zachowana.

Struktura siedliska, obejmująca runo o charakterze łęgowym oraz odpowiedni skład drzewostanu, jest prawidłowa choć uproszczona. Zbiorowiska łęgowe rozwinięte są fragmentarycznie i są często zniekształcone. W płatach łęgów w opisywanym obszarze zauważalne są jednak silne procesy regeneracyjne.

Stopień zachowania funkcji – dobre perspektywy

Procesy regeneracyjne łęgów są zauważalne w obszarze. Ze względu na stosunkowo naturalny charakter rzeki Pilicy na omawianym odcinku perspektywy zachowania funkcji są dobre, jeśli ograniczone zostaną istniejące zagrożenia tego siedliska.

Możliwość renaturyzacji – możliwa

Głównym zagrożeniem jest degeneracja łęgów poprzez zmiany w składzie gatunkowym tych zbiorowisk oraz ograniczanie ich powierzchni w dolinie rzecznej. Odtwarzanie jest możliwe, choć czasochłonne. Pośrednim i najbardziej skutecznym działaniem jest utrzymanie naturalnego charakteru rzeki, zachodzących w niej procesów oraz obecnej powierzchni tego siedliska.

Ocena znaczenia obszaru – B

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na stosunkowo dużą powierzchnię i liczbę stanowisk tego siedliska przyrodniczego oraz jego dobry stan zachowania w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju jako dobre.

91F0 Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*)

Procent pokrycia – 0,22 %

Powierzchnię łęgów dębowo-wiązowo-jesionowych (8,5 ha) obliczono na podstawie weryfikacji terenowej siedlisk przyrodniczych wykonanej w 2012 r. (Grzelak 2012).

Reprezentatywność - C

Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*) są rzadko spotykane w opisywanym fragmencie doliny rzeki Pilicy. Zbiorowiska wykształcone na tych siedliskach są mocno przekształcone, głównie przez udział sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*) w drzewostanie.

Względna powierzchnia – C

W obszarze łęgi dębowo-wiązowo-jesionowe zajmują powierzchnię 8,5 ha.

Stan zachowania – C

Stopień zachowania struktury – średnio zachowana

Struktura siedliska łągów dębowo-wiązowo-jesionowych jest zaburzona poprzez nadmierny udział sosny pospolitej (*Pinus sylvestris*), powodującej zakwaszenie siedliska oraz zmiany składu gatunkowego runa zielnego oraz drzewostanu.

Stopień zachowania funkcji – dobre perspektywy

Procesy regeneracyjne są zauważalne w siedlisku łągów dębowo-wiązowo-jesionowych w obszarze.

Perspektywy zachowania funkcji są dobre, jeśli nadmierny udział sosny w drzewostanie będzie ograniczany.

Możliwość renaturyzacji – możliwa

Głównym zagrożeniem są procesy degeneracyjne, przejawiające się zmianami składu gatunkowego runa i drzewostanu łągów, a spowodowane nadmiernym udziałem sosny w drzewostanie. Renaturyzacja siedliska jest możliwa, jeśli udział sosny w grądach będzie ograniczany.

Ocena znaczenia obszaru – C

Za podstawę oceny przyjęto reprezentatywność i stan zachowania. Ze względu na zniekształcony charakter łągów w obszarze oceniono jego znaczenie dla ochrony siedliska przyrodniczego w kraju tylko jako znaczące.

Obszar Dolina Środkowej Pilicy PLH100008 jest miejscem występowania dwóch gatunków ssaków wymienionych w II załączniku do Dyrektywy Siedliskowej UE, których obecność potwierdzono podczas wizji terenowej w roku 2012. Są to 1337 bóbr *Castor fiber* oraz 1335 wydra *Lutra lutra*. Poza tym we wcześniejszych latach podano z granic obszaru 1166 traszkę grzebieniastą *Triturus cristatus*, oraz 1188 kumaka nizinny *Bombina bombina*.

Traszkę wymieniono wśród występujących tu gatunków, w pierwszym opracowaniu Standardowego Formularza Danych w roku 2004. Podczas aktualizacji przeprowadzonej w roku 2008 płaza tego już nie wykazano. Także nie odnaleziono jej podczas wizji terenowej w roku 2012, a zatem konieczna jest szczegółowa inwentaryzacja gatunku, być może skutkująca utrzymaniem tego gatunku na liście występujących w granicach obszaru.

1188 Kumak nizinny *Bombina bombina*

Został stwierdzony podczas prac terenowych prowadzonych w latach 2007 – 2008 przez Biuro Urządzenia Lasu. Wykazano jedno stanowisko w północnej części badanego terenu, w rejonie Kurnędza w dawnych osadnikach pobliskiej kopalni. W roku 2012, niestety nie udało się kumaka na wymienionym stanowisku odnaleźć. Z tego powodu zaproponowano przeprowadzenie konkretnych prac mających zapobiec zanikowi (zarastanie i postępujące sptylenie zbiorników) odpowiedniego siedliska dla omawianego płaza i dokładną inwentaryzację obszaru. Działania te powinny pozwolić na poznanie sytuacji kumaka nizinny i ostateczne zadecydowanie czy pozostawić ten gatunek na liście przedmiotów ochrony.

1337 Bóbr europejski *Castor fiber*

Występuje w granicach omawianego obszaru powszechnie. Podczas wizji terenowej w roku 2012, na podstawie odnalezionych żeremi, czynnych żerowisk i używanych nor oszacowano liczebność tego gryzonia w granicach badanego obszaru na 5 do 8 rodzin, przy czym dane te są raczej zaniżone niż zawyżone, ze względu na niedostępność niektórych, potencjalnych miejsc bytowania. Stan zachowania populacji bobrów oceniono jako A, izolację jako C, natomiast znaczenie obszaru jako B.

1355 Wydra *Lutra lutra*

Jest ssakiem licznie zasiedlającym odpowiednie środowiska w granicach obszaru. Wydry zasiedlają koryto Pilicy praktycznie na całym jego przebiegu przez omawiany teren. Liczebność tego gatunku oszacowano podczas wizji terenowej w roku 2012 na 15 do 20 osobników co sprawia, że Pilica, jej dopływy i starorzecza są „wysyczone” tym drapieżnikiem. Podobnie jak w przypadku bobra europejskiego, stan zachowania populacji określono jako A, izolację jako C, znaczenie dla obszaru natomiast na B.

1096 *Lampetra planeri* Minóg strumieniowy (*)

Gatunek nie jest już stwierdzany w badaniach ichtiofaunistycznych dorzecza rzeki Pilicy w granicach utworzonego Obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy od roku 1985 (T.Penczak i in.). Gatunek nie został też stwierdzony w obszarze w badaniach ichtiofaunistycznych wykonywanych w ramach monitoringu ichtiofauny GIOŚ (2009- 2011). Podczas elektropołowu ryb w rzece Pilicy prowadzonego na 8 stanowiskach w obszarze w ramach działań mających na celu weryfikację danych zgłoszonych do SDF Obszaru Natura

2000 Dolina Środkowej Pilicy w lipcu 2012 r. gatunek ten nie został stwierdzony pomimo penetracji sprzyjających mu siedlisk. W miejscach tych stwierdzano wyłącznie pojedyncze osobniki larwalne pokrewnego bezzuchowca – minoga ukraińskiego w liczebności nie pozwalającej do wprowadzenia go, jako przedmiotu ochrony istotnego dla Obszaru Natura 2000.

Gatunek *Lampetra planeri* stwierdzany był w ostatnim dziesięcioleciu wyłącznie na izolowanych stanowiskach stref źródłkowych dopływów (I rzędowych) odległych od analizowanego obszaru.

Brak stwierdzenia minoga strumieniowego w obszarze w tak długim okresie badań (przekraczającym kilkukrotną, maksymalną długość życia osobniczego tj maks. 6-7 lat) przy wysokiej efektywności połowowej narzędzi w stosunku do tego gatunku w stosowanej metodzie oceny pozwala twierdzić, że doszło do całkowitego zaniku gatunku w obszarze (lub spadku liczebności do poziomu „poniżej progu wykrywalności”).

1194 koza *Cobitis teania*

Populacja - C

Populacja kozy w obszarze nie przekracza 2% populacji krajowej. Na większości obszaru (z wyjątkiem północnego fragmentu) liczebność kozy przekracza 1 szt./100m² koryta rzeki przy osobników juwenalnych (FV2).

Stan zachowania – B

Aktualny stan hydrotechniczny rzeki Pilicy sprzyja zachowaniu populacji kozy na wysokim poziomie liczebności. W stosunku do tego gatunku stan siedliska jest bliski optymalnemu (piaszczyste wypłyenia koryta rzeki i piaszczysto-muliste strefy brzegowe).

Izolacja – C

Populacja kozy w obszarze jest nieizolowana i bytuje w obrębie rozległego obszaru występowania. Bariera genetyczną może być dla gatunku zaporą Zbiornika Sulejowskiego, ale z uwagi na niewielkie tendencje gatunku do migracji w górę rzeki (gatunek osiadły) jej wpływ na populację kozy w górnym biegu rzeki jest nieistotny.

Ocena ogólna – B.

Stan hydrologiczny rzeki Pilicy, z przeważającym udziałem stref piaszczystych, optymalną dla gatunku prądością i strukturą brzegów przy wysokiej aktualnej liczebności populacji kozy pozwalają ocenić wartość obszaru dla ochrony gatunku jako dobrą. Czynnikiem ograniczającym pozostaje nadmierna eutrofizacja wody i znaczące ryzyko innego zanieczyszczenia chemicznego. Prowadzona gospodarka rybacka w niewielkim stopniu zagraża ochronie gatunku. Wraz z poprawą jakości wód (obniżenie poziomu związków N i P) oraz niewielką modyfikacją zasad gospodarowania w obszarze ocena ogólna wartości obszaru dla ochrony kozy może jeszcze wzrosnąć.

1063 głowacz białopłetwy *Cottus gobio* (*)_

gatunek nie był stwierdzony w Obszarze w badaniach ichtiofauny rzeki Pilicy i dopływów od roku 1995 (Penczak i in.). Ostatnie stwierdzenie z roku 1995 na stanowisku w ujściowym odcinku rzeki Czarnej Koneckiej (1 osobnik) pozwala przypuszczać, że generatywnym obszarem jego występowania pozostają górne odcinki i dopływy tej rzeki (gatunek jest tam stosunkowo liczny również obecnie). W latach 60-tych ubiegłego wieku głowacz białopłetwy stwierdzany był na obecnym Obszarze N2000 DŚP w znaczącej ilości w strefie ujścia tej rzeki. W badaniach ichtiofauny rzek prowadzonych w ramach monitoringu fauny GIOŚ w latach 2009-2011 gatunek nie był stwierdzony w rzece Pilicy i dopływach w granicach obszaru. Podczas elektropołowu ryb w rzece Pilicy prowadzonego na 8 stanowiskach w obszarze w ramach działań mających na celu weryfikację danych zgłoszonych do SDF Obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy w lipcu 2012 r. gatunek ten nie został stwierdzony na żadnym ze stanowisk. W wyniku zmiany sekwencyjności ichtiofauny rzeki po jej przegrodzeniu zbiornikiem zaporowym, głowacz białopłetwy znalazł aktualnie dogodny warunki bytowania w odcinku rzeki Pilicy poniżej zbiornika w kamiennych umocnieniach brzegów rzeki i kilku małych, leśnych dopływach, gdzie stwierdzany jest przez wielu autorów w ostatnich kilkunastu latach.

Brak stwierdzenia głowacza białopłetwego w obszarze Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy w tak długim okresie badań (przekraczającym kilkukrotną, maksymalną długość życia osobniczego tj maks. 6-7 lat) przy wysokiej efektywności połowowej narzędzi w stosunku do tego gatunku w stosowanej metodzie oceny pozwala twierdzić, że doszło do całkowitego zaniku gatunku w obszarze (lub spadku liczebności do poziomu „poniżej progu wykrywalności”). Z uwagi na postępujące ograniczenie zasięgu i spadek liczebności głowacza w rozproszonych, odległych stanowiskach w górze rzeki Pilicy i niektórych dopływach oraz brak sprzyjających temu gatunkowi warunków hydromorfologicznych rzeki możliwość jego restytucji w Obszarze należy uznać za mało realny.

1032 Skójka gruboskorupowa *Unio crassus*

Gatunek zasiedlający ciekę płynącą o stosunkowo dobrej jakości wody. W Dolinie Środkowej Pilicy znajduje się w grupowaniach innych gatunków skórkowatych. Populacja gatunku w Dolinie Środkowej Pilicy to ważne ogniwo dla ochrony gatunku w środkowej Polsce. Ocena ogólna B ze względu na stosunkowo nieliczną populację wynikającą najprawdopodobniej z zanieczyszczeń wód Pilicy.

Ocena populacji – C: stanowi 1-2% populacji krajowej – jej stanowiska znajdują się na terenie całego kraju, zarówno na niżu, jak i na pogórzach i w górach (Polska Czerwona Księga Zwierząt-bezkręgowce 2012, Monitoring gatunków zwierząt 2012).

Stan zachowania – ocena B dla 3 stanowisk wybranych podczas wizji terenowych: stosunkowo nieliczne stwierdzenia, związane najprawdopodobniej z zanieczyszczeniem wód Pilicy.

Izolacja – ocena C (występowanie na powierzchni całego kraju)

1037 Trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*

Gatunek powszechnie występujący w Dolinie rzeki Pilicy. Z uwagi na naturalny charakter koryta rzeczno-ego oraz stosunkowo dobrą jakość wody (akceptowalną przez ten gatunek) w tym miejscu znajdują się dogodne warunki do rozwoju. Ocena ogólna A ze względu na liczną populację, w tym:

Ocena populacji – C: stanowi ok. 1% populacji krajowej (wg Monitoringu gatunków zwierząt oraz Atlasu rozmieszczenia ważek w Polsce (Bernard i in. 2009). Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Polsce.

Stan zachowania – ocena A dla 4 stanowisk wybranych podczas wizji terenowych: liczne stwierdzenia wylinek larwalnych.

Izolacja – ocena C (duże możliwości migracyjne z uwagi na stosunkowo dużą rzekę jaką jest Pilica).

* UWAGA: Siedlisko/gatunek czeka na akceptację zmiany statusu przez Komisję Europejską. Wiążące zapisy co do kwalifikacji jako przedmiot ochrony znajdują się w punktach 3.1 i 3.2

4.3. Zagrożenia, presje i działania mające wpływ na obszar

Najważniejsze oddziaływania i działalność mające duży wpływ na obszar

Oddziaływania negatywne			
Poziomi	Zagrożenia i presje [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
M	H05.01		b
M	E01		i
L	F03.02.03		i
H	K01.03		i
L	F02.03		i
M	G01.03		i
M	B01		i
M	J02.01.03		b
M	J02.01		b
H	H01		b
H	K02.01		b
H	E03.01		i
M	J02.05		b
L	B02.04		i
L	G01.08		i
M	J02.03		b
H	J02		b
L	A02		i
Oddziaływania pozytywne			
			Wewnętrzne

Poziom	Działania, zarządzanie [kod]	Zanieczyszczenie/ (opcjonalnie) [kod]	zewnętrzne [i o b]
M	X		b

Poziom: H = wysoki, M = średni, L = niski.

Zanieczyszczenie: N = stosowanie azotu, P = stosowanie fosforu/fosforanów, A = stosowanie kwasów/zakwaszanie, T = toksyczne chemikalia nieorganiczne,

O = toksyczne chemikalia organiczne, X = zanieczyszczenia mieszane.

i = wewnętrzne, o = zewnętrzne, b = jednoczesne.

4.4. Własność (opcjonalnie)

Typ	[%]	
Publiczna	Krajowa/federalna	0
	Kraj związkowy/województwo	0
	Lokalna/gminna	0
	Inna publiczna	0
Własność łączna lub współwłasność	0	
Prywatna	0	
Nieznana	100	
Suma	100	

4.5. Dokumentacja (opcjonalnie)

1. Bartel R. (red.). 2004 Gatunki zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska. Warszawa. 2. Bernard R. 2010. Trzepla zielona. W: Makomaska-Juchiewicz M. (red.) 2010. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 32-58. GIOŚ. Warszawa. 3. Bernard R., Buczyński P., Tończyk G., Wendzonka J. (2009) Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce, Poznań, 5-256. 4. Brylińska M. (red.). 2000. Ryby słodkowodne Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa. 5. Danielewicz W., Pawlaczyk P. 2004. Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum) W: Herbich J. (red.). Lasy i bory. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Tom 5. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, s. 113-137. 6. FPP CONSULTING. 2012. Dokumentacja projektu planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Dolina Środkowej Pilicy PLH100008. 7. Głowaciński Z. (red.). 2001. Polska Czerwona Księga Zwierząt. Kręgowce. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Warszawa. 8. Głowaciński Z., Rafiński J. (red.). 2003. Atlas Płazów i Gadów Polski, Status – Rozmieszczenie – Ochrona. Warszawa – Kraków. 9. Góralczyk A. Operat rybacki dla obwodu rybackiego Z. Sulejowskiego na rzece Pilica nr 3, październik 2004, termin obowiązywania 2005-2014 (wraz z aneksem). 10. Herbich J. (red.). 2004. Lasy i bory. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 - podręcznik metodyczny. Tom 5. Ministerstwo Środowiska, Warszawa. 11. Herbich J. (red.). 2004. Murawy, łąki, ziołorośla, wrzosowiska, zarośla. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 - podręcznik metodyczny. Tom 3, Ministerstwo Środowiska, Warszawa. 12. Herbich J. (red.). 2004. Wody słodkie i torfowiska. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 - podręcznik metodyczny. Tom 2, Ministerstwo Środowiska, Warszawa. 13. Inwentaryzacja przyrodnicza siedlisk i gatunków Natura 2000 w Lasach Państwowych. 2007. Biuro Urządzania Lasu. 14. IOP PAN red. 2006 – 2007. Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000 msc. GIOŚ. Warszawa. 15. Kondracki J. 2009. Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa. 16. Korzeniak J. 2010. Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe. W: Mróz W. (red.) 2010. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 130-144. GIOŚ. Warszawa. 17. KUCHARSKI L., PERZANOWSKA J. 2004. Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris). W: Herbich J. (red.). Murawy, łąki, ziołorośla, wrzosowiska, zarośla. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Tom 3. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, s. 192-211. 18. Kujawa-Pawlaczyk J. 2010. Ciepłolubne, śródłądowe murawy napiaskowe. W: Mróz W. (red.) 2010. Monitoring siedlisk

przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 106-118. GIOŚ. Warszawa.19. Kurowski J. K. 1998. Sulejowski Park Krajobrazowy. ZNPK, Moszczenica.20. Kurowski J. K. 2002. Parki Krajobrazowe Polski Środkowej. Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin UŁ, Łódź.21. Mróz W., Bąba W. 2010. Murawy kserotermiczne. W: Mróz W. (red.) 2010. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 119-129. GIOŚ. Warszawa.22. Ostaszewska K., Richling A. 2005. Geografia fizyczna Polski. PWN, Warszawa.23. Pabijan M. 2010. Traszka grzebieniasta. W: Makomaska-Juchiewicz M. (red.) 2010. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 195-219. GIOŚ. Warszawa.24. Pawlaczyk P. 2010. Bory i lasy bagienne. W: Mróz W. (red.) 2010. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 216-235. GIOŚ. Warszawa.25. Pawlaczyk P. 2010. Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe. W: Mróz W. (red.) 2010. Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 236-254. GIOŚ. Warszawa.26. Penczak T. 1988. „Ichtiofauna dorzecza Pilicy. Część I. Przed utworzeniem zbiornika.” Roczn. Nauk. PZW, 1, 23-59.27. Penczak T. 1989. Ichtiofauna dorzecza Pilicy. Część II. Po utworzeniu zbiornika. Roczn. Nauk. PZW, 2, 116-186.28. Penczak T., Galicka W., Kruk A., Zięba G., Marszał L., Koszaliński H., Trybulczuk S. Ichtiofauna rzeki Pilicy w piątej dekadzie badań Cz. II. Dopyły. Roczniki Naukowe PZW 2007 t.20. s.35-81.29. Penczak T., Kruk A., Zięba G., Marszał L., Koszaliński H., Trybulczuk S., Galicka W. „Ichtiofauna rzeki Pilicy w piątej dekadzie badań” Cz. I. Pilica, Roczniki Naukowe PZW 2006 t.19,s.103-122.30. Penczak T., Marszał L., Kruk A., Koszaliński H., Kostrzewa J., Zaczyński A., 1996. Monitoring ichtiofauny dorzecza Pilicy. Część II. Pilica. Roczn. Nauk. PZW, 9, 91-104.31. Penczak T., Zaczyński A., Marszał L., Koszaliński H. 1996. Monitoring ichtiofauny dorzecza Pilicy. Część I. Dopyły. Roczn. Nauk. PZW, 8, 5-52.32. Raport o stanie środowiska w województwie łódzkim w 2010 roku. WIOŚ w Łodzi, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Łódź 2011.33. Stupnicka E. 1997. Geologia regionalna Polski. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.34. Styczyński M., Tabasz G. 1994. Poradnik czynnej ochrony zwierząt, cz.1, Ptazy. Greenworks. Nowy Sącz.35. WILK-WOŹNIAK E. 2011. Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami Nympheion, Potamion. Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000. Metodyka monitoringu. GIOŚ, Warszawa.36. Wiśniewolski W., Girsztowtt K., Girsztowtt Z. 2004. Operat rybacki dla obwodu rybackiego rzeki Pilica nr 2, ICHTIO-LOG Ichtologia. Rybactwo i inne wrzesień 2004, termin obowiązywania 2005-201437. Witkowski Z. (red.). 2004. Gatunki zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 - podręcznik metodyczny. Tom 638. Woś A. 1999. Klimat Polski. PWN, Warszawa39. Zając K. 2010. Skójką gruboskorupowa. W: Makomaska-Juchiewicz M. (red.) 2010. Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I; s: 157-179. GIOŚ. Warszawa. Inwentaryzacje przyrodnicze:1. Góralczyk A. 2012. Ekspertyza przyrodnicza wykonana na potrzeby opracowania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy PLH100008. Ichtiofauna. FPP Consulting.2. Górski P. 2012. Ekspertyza przyrodnicza wykonana na potrzeby opracowania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy PLH100008. Herpetofauna, teriofauna. FPP Consulting.3. Grzelak P. Ekspertyza przyrodnicza wykonana na potrzeby opracowania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy PLH100008. Siedliska przyrodnicze. FPP Consulting.4. Miłkowski M. Ekspertyza przyrodnicza wykonana na potrzeby opracowania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy PLH100008. Bezkręgowce. FPP Consulting.

5. STATUS OCHRONY OBSZARU (OPCJONALNIE)

5.1. Istniejące formy ochrony na poziomie krajowym i regionalnym:

[Powrót](#)

Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]
PL03	48.47	PL04	17.76		

5.2. Powiązanie opisanego obszaru z innymi formami ochrony:

na poziomie krajowym lub regionalnym:

Kod rodzaju	Nazwa terenu	Rodzaj	Pokrycie [%]
PL03	Sulejowski Park Krajobrazowy	*	48.47
PL04	Piliczański Obszar Chronionego Krajobrazu	*	17.76

6. ZARZĄDZANIE OBSZAREM

6.1. Organ lub organy odpowiedzialne za zarządzanie obszarem:

[Powrót](#)

Organizacja:	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Łodzi
Adres:	Polska Traugutta 25 90-113 Łódź
Adres e-mail:	sekretariat.lodz@rdos.gov.pl

6.2. Plan(-y) zarządzania:

Aktualny plan zarządzania istnieje:

☒	Tak	Nazwa: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi z dnia 7 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Pilicy PLH100008 (Dz. U. Woj. Łódzkiego z 2014 r. poz. 1235). Link: http://bip.lodz.rdos.gov.pl
☐	Nie, ale jest w przygotowaniu	
☐	Nie	

7. MAPA OBSZARU

[Powrót](#)

Nr ID INSPIRE:

PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH100008

Mapa załączona jako plik PDF w formacie elektronicznym (opcjonalnie)

Tak Nie

Odniesienie lub odniesienia do oryginalnej mapy wykorzystanej przy digitalizacji granic elektronicznych (opcjonalnie)

--